

Такі індекси для інших етнічних спільнот згадуваного моніторингу, зазвичай, більш помірні у порівнянні, скажімо, з арабами та турками, але вони поступаються показникам представників слов'янських груп населення. Наприклад, у угорців вони складають 3.2 %, 6.4 %, 11.6 %, 6.3 %; а у молдаван – 3,0 %, 7.1 %, 12.7 %, 4.3 %.

Дані моніторингу дають підстави зробити висновок про те, що в українському суспільстві за розмірами соціальної дистанції сформувалося три сегменти етнічних спільнот: представники слов'янських етнічностей (з найбільш сприятливим показником до міжетнічної толерантності), представники інших (переважно неслов'янських спільнот з досить таки комфортним підґрунтям до міжетнічної толерантності), представники спільнот іммігрантського походження, додамо сюди і ромів (з більш високим розривом у соціальній дистанції, ніж у попередніх двох групах, але з таким індексом, що свідчить про гідний рівень міжетнічної толерантності й дозволяє вибудовувати безконфліктні стосунки). Така ситуація у міжетнічній взаємодії свідчить про можливість досягнення достатньо високого рівня соціальної когезії в українському суспільстві, оскільки вірогідність конфліктів на етнічній основі мінімізується, безумовно, за умов зміцнення егалітарних (рівноправних) засад соціальної політики української держави.

УДК 316.485.26(477)

Ганна КИСЛА, Людмила ЧЕРНІЙ
(м. Київ)

Методологічні підходи дослідження феномену війни в соціології: український дискурс

Актуальність дослідження. Сучасний світ є наслідком дії чинників глобальної деконструкції світової політичної системи – тренд «Зламаний світ», що набуває зміненого вигляду із новими балансами/дисбалансами центрів «сили і впливу», з прагненням національних держав здійснити «реконкісту» (відновлення) свого економічного суверенітету, з новими домінуючими тенденціями і не в усьому зрозумілими перспективами розвитку. Звідси виникає актуальний науковий кейс: за якими закономірностями, параметрами і драйверами розвивається міжнародна система і трансформується сучасний світопорядок. Актуалізація наукових досліджень щодо проблеми макроколивальності міжнародної системи, пов'язана з необхідністю доведення наявності об'єктивних закономірностей у міжнародних відносинах та світовій політиці, з обґрунтуванням непереборної дії в умовах постсучасності мегатенденцій (політико-економічних, соціогуманітарних, воєнних, технологічних), які ведуть до трансформації глобального світопорядку [1, с. 73].

Предмет дослідження. Глобальний економічний, військовий і соціополітичний диспаритет між розвинутими державами і країнами «наздоганяючого розвитку». Загострення інтернаціоналізованих внутрішніх конфліктів у ряді країн, які можуть переродитися на регіональні війни і навіть Третю світову.

Проблеми дослідження. Тут маємо найширший комплекс питань, серед них: соціальна роль та наслідки війни; соціальний відбір, що виробляється війною; вплив війни на економічне життя; війна як засіб зміцнення соціальної солідарності та миру; моральні наслідки війни; вплив війни на політичне життя країни; війна та «внутрішня соціальна рухливість» суспільства; війна та зміни в громадських думках, настрої та поведінці; вплив війни на науку та мистецтво.

Методологія дослідження. Відомий український соціолог Є. Головаха ще в 2014 р. пропонував досліджувати військові конфлікти як «комбіновані війни». Він писав: «Українське суспільство понад двадцять років існувало без внутрішніх та зовнішніх агресивних конфліктів. Проте за миром на кордонах та внутрішнім світом ховалися настільки серйозні соціальні та геополітичні проблеми, що перша ж серйозна спроба їх вирішення призвела до війни: спочатку до війни, яка втратила легітимність влади проти революційно-налаштованого Євромайдану, потім до зовнішньої агресії (з окупацією та анексією Криму), а слідом за цим – до підтриманих Росією (засобами пропаганди, зброєю та живою силою) заколоту та військових дій у Донецькій та Луганській областях. Такі війни сьогодні прийнято називати гібридними. Назва, яку мені видається більш точним, – «комбінована війна», коли держава-агресор комбінує методи окупації та анексії одних територій із розпалюванням громадянської війни на інших територіях та загрозою ядерної війни по відношенню до можливих союзників держави, яка стала жертвою агресії. При цьому війна офіційно не оголошується ні агресором, ні жертвою і, отже, не визнається повною мірою міжнародним співтовариством. Неоголошена комбінована війна (НКВ) між Росією та Україною є новим та невивченим соціальним феноменом з невідомими та багато в чому непередбачуваними соціальними наслідками [2, с. 79].

М. Требін пропонує розглядати війну як соціальне явище, яке має дві діалектично пов'язані сторони: соціально-політичну та військово-технічну. Перша визначає, хто і в ім'я чого веде військові дії, а друга презентує ті матеріальні та людські ресурси, що використовуються у війні. Нова форма війни, так звана гібридна має складовою інформаційну боротьбу, в процесі якої створюються симулякри, які не мають нічого спільного з реальною дійсністю, але суттєво впливають на свідомість мільйонів людей, зомбуючи їх [3, с. 31].

С. Хобта, аналізуючи методологічні підходи до вивчення феномену війни ще в 2016 р. відзначав, що методологічна перспектива світ-системного підходу з урахуванням геополітичних аспектів є найбільш плідною для розуміння війни і військового конфлікту в Україні. Пояснення конфлікту на Донбасі пропонується шукати не тільки у площині Донбас – Україна чи Україна – РФ, а у більш широкому геополітичному контексті Центр-Периферійних відносин. Сучасні

війни, в тому числі і війна на Донбасі, називають «гібридними», в них визначну роль грають інформаційні технології і несилова робота з населенням. Наслідки просторових змін у країнах конфлікту соціологічними методами не вивчають, втім вони стосуються ідентифікаційних практик і є одним з напрямів «війни за умми» [4, с. 127].

Соціологічні дослідження в Україні під час війни. Активні соціологічні дослідження проводить соціологічна фундація «Група Рейтинг». За час війни, станом на 10 квітня 1922 р. вони провели одинадцять загальнонаціональних опитувань. Об'єктом дослідження є населення України віком від 18 років і старше у всіх областях, крім тимчасово окупованих територій Криму та Донбасу. Вибірка репрезентативна за віком, статтю та типом поселення. Вибіркова система: 1200 респондентів. Метод опитування: САТІ (Computer Assisted Telephone Interviews – телефонні інтерв'ю з коомп'ютера). Помилка репрезентативності дослідження з довірчою ймовірністю 0,95: трохи більше 2,8%. Предметом дослідження є наступні теми: емоційний стан українців, самоідентифікація українців, громадянська активність українців під час війни. Ставлення до вступу в ЕС, рівень впевненості в перемозі, зростання рівня визнання української мови рідною, адаптація до життя в умовах війни, кризисні ситуації під час війни, життєві плани людей після війни, комунікації під час війни, відбір дружніх до Україні країн, відношення до НАТО, рівень готовності захищати країну, рівень підтримки Президента України В. Зеленського.

Авторитетний Соціологічний Центр ім. О. Разумкова останнім часом провів соціологічне дослідження «Українські біженці: настрої та оцінки».

Література

1. Герасіна Л. М., Требін М. П. Злами світосистеми: глобальні зрушення та гібридні виклики. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Т. 4 № 47, 2020.
2. Головаха Е. И. Украинское общество в условиях войны: социальные и психологические последствия. Великі війни, великі трансформації: історична соціологія 20-го століття, 1914-2014. Тези доповідей. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 27-28 листопада 2014 рік. Інститут соціології НАН України. Київ, 2014.
3. Требін М. П. Соціологія війни: український контекст. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1148. 2015.
4. Хобта С. В. Соціологія війни як завдання української соціології. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2016. № 5(302). С. 126-150.